

Фастівська історія. Єврейський фотограф, Троцький та помста Сталіна

Фастів на початку XX століття. Стара листівка

Більше половини населення становили «особи юдейського віросповідання» в містечку Фастів Київської губернії наприкінці XIX століття. Тому не варто дивуватися, що всі фотографи містечка (і більшість власників перших фотоательє) були євреями.

Для відкриття такого ательє була потрібна не тільки відповідна кваліфікація, а й дозвіл губернатора. До клопотання в обов'язковому порядку додавалося письмове резюме начальника поліції, де відзначалися не тільки вік, віросповідання, склад сім'ї власника ательє, але і його політична й моральна благонадійність. Лише після резолюції «негативних повідомлень у департаменті поліції нема», прохач діставав право на відкриття «салону», про що, як правило, повідомлялося в губернських відомостях. Дістав такий дозвіл і Арон Бух (в минулому — власник тютюнової лавки), в ательє якого зроблена більшість фастівських дореволюційних фотографій.

Частина цих знімків зберігається нині в Російському державному архіві кінофотодокументів (РДАКФД) і на одному з них зображена Сарра Ісаківна Бух — імовірно, рідна сестра власника ательє.

Реверс однієї із фотографій Арона Буха

Ефраїм Скланський

Що в цьому дивного? Власне, нічого, якщо не знати, що Сарра Ісаківна — мати всесильного Ефраїма Скланського, найближчого соратника Троцького, його заступника на посаді голови Реввоенради. Чим відомий племінник скромного фастівського фотографа? Член ВЦВК, один з організаторів Червоної армії, не будучи професійним військовим, він став однією з центральних фігур в апараті Верховного командування.

Міг би дожити до 1937-го, а то й пережити Великий терор, але підвела близькість до Троцького. Відома апокрифічна історія про питання, задане Ефраїмом своєму шефу: «Що ви думаєте про Сталіна?». Відповідь Троцького увійшла в історію: «Сталін ...це найбільш видатна посередність нашої партії».

У 1924-му, коли почалася кампанія проти Троцького й боротьба за владу в Політбюро, Склянського зняли з усіх постів і призначили головою правління тресту «Моссукно». У травні 1925 року за пропозицією Сталіна опальному чиновнику довірили очолити «Амторг». Ця радянська торгова місія виконувала, серед іншого, функції прикриття для Комінтерну в США, будучи головним представництвом СРСР за океаном. Про взаємну ненависть Сталіна і Склянського знали багато хто, тому пропозицію генсека сприйняли з подивом. З відрядження, втім, заклятий ворог не повернувся — він таємничим чином потонув, катаючись на човні озером Лонглейк. Тодішній особистий секретар Сталіна Борис Бажанов запевняв, що цей «нещасний випадок» був організований за наказом вождя.

Будинок, у якому розміщувалося фотоательє Буха

Як склалася доля Арона Буха, його дружини й дітей? Їхні сліди втрачаються, вдалося знайти лише уривчасті відомості про молодшого сина — Ефраїма, котрий у роки Другої світової працював воєнним фотокором (спадковість!) і пропав безвісти у жовтні 1942-го.

Зате будівля фотоательє, у якій проживала і велика родина Бух, зберіглася донині. До війни тут розміщувався міський суд, під час німецької окупації — біржа праці, а нині — Школа народної майстерності для дітей.

Сьогодні євреїв у Фастові майже немає. Єврейська громада налічує два-три десятки людей, а про єврейське минуле міста нагадує хіба що будівля синагоги (зараз — відділення поліції) пам'ятник жертвам погрому 1919 року, Музей Голокосту і два монументи пам'яті жертв цієї трагедії.

Олег Шкуратовский, краєзнавець